

5. Bahty`n M. Problemy poety`ky` Dostoevskogo / M. Bahty`n. – M. : Hudozhestvennaya ly`-teratura, 1972. – 468 s.
6. Bahty`n M. M. Problema rechevyh zhanrov / M.M. Bahty`n // Sobr. soch. v 7 tt. – T. 5: Raboty 1940-h – nachala 1960-h godov. – M. : Russky`e slovary`, 1996. – S. 159-206.
7. Buber M. Dy`alog // Buber M. Dva obraza very; per. V.V. Rynkevy`cha. – M. : Respubly`ka, 1995. – S.93–124.
8. Buber M. Ya y` TY // Buber M. Dva obraza very; per. V.V. Rynkevy`cha. – M. : Respubly`ka, 1995. – S. 16-92.
9. Y`story`ya kul`turology`y` : uchebny`k dlya aspy`rantov y` soy`skatelej uchenoj stepeny` kan-dy`data nauk / pod. red. d-ra fy`los. nauk, prof. A. P. Ogurczova. – M. : Gardary`ky`, 2006. – 383 s.
10. Kolly`er Dzh. L. Stanovleny`e dzhaza : populyarno-y`story`chesky`j ocherk / Dzh. L. Kolly`er ; predy`sl. y` obshh. red. A. Medvedeva ; per. s angl. – M. : Raduga, 1984. – 389 s.
11. Kry`steva Yu. Bahty`n, slovo, dy`alog y` roman / Yu. Kry`steva // Francuzskaya semy`oty`ka : Ot strukturaly`zma k poststrukturaly`zmu. – M., 2000. – S. 427-457.
12. Ly`vshy`cz D. R. Fenomen y`mprovy`zacy`y` v dzhaze: avtoref. dy`s. ... kand. y`skusstvovede-ny`ya : 17.00.02 / Ly`vshy`cz Dmy`try`j Romanovy`ch ; Ny`zhegorodskaya gos. konservatory`ya y`m. M. Y`. Gly`nky`. – Ny`zhny`j Novgorod, 2003. – 26 s.
13. Mal`cev S. O psy`hology`y` muzykal`noj y`mprovy`zacy`y` / S. Mal`cev. – M., 1991. – 88 s.
14. Radzy`hovskiy`j L.A. Problema dy`alogy`zma soznany`ya v trudah M.M. Bahty`na / L.A. Radzy`hovskiy`j. – Voprosy psy`hology`y`. – 1985. – № 6.– S. 103-116.

УДК 308.391

*Халілова Ленура Сейтумерівна,
аспірант кафедри культурології та інноваційних
культурно-мистецьких технологій
Національної академії керівних кадрів
культури і мистецтв
lenura90@i.ua*

АРХАЇЧНІ ЕЛЕМЕНТИ У КРИМСЬКОТАТАРСЬКОМУ ВЕСІЛЬНОМУ КОСТЮМІ

У статті простежується історія формування кримськотатарського костюму. Проаналізовано структуру змін у кольорі, формі та орнаменті національного костюму, починаючи з XV століття, розподіл комплексного жіночого та чоловічого одягу. Костюми розподілено на дві історично сформовані групи населення. Особливу увагу приділено весільним архаїчним елементам, таким як: хустка, що виступає в різних інтерпретаціях на весіллі; шарф, який слугував захисним елементом; пояс – кушак – головний подарунок від батька донці. Ювелірні прикраси та амулети розглянуто як самостійні елементи у весільному костюмі. На загальноприйнятій обряд – нікях, гості та молодята одягаються згідно шаріату, що свідчить про те, що кримські татари є мусульманами з XIII століття.

Ключові слова: кримські татари, кримськотатарський весільний одяг, національний костюм, степова група кримських татар, прибережна група кримських татар.

*Халилова Ленура Сейтумеровна,
аспирант кафедры культурологии
и инновационно-культурных технологий
Национальной академии руководящих кадров
культуры и искусств*

АРХАИЧЕСКИЕ ЭЛЕМЕНТЫ В КРЫМСКОТАТАРСКОМ СВАДЕБНОМ КОСТЮМЕ

В статье прослеживается история формирования крымскотатарского костюма. Начиная с XV века проанализирована структура изменений в цвете, форме и орнаменте национального костюма. Распределение комплексного женской и мужской одежды, также костюмы делятся на две исторически сложившиеся группы населения. Особое внимание уделяется свадебным архаичным элементам, как: платок, выступающий в различных интерпретациях на свадьбе; шарф, который служил защитным элементом; пояс – кушак – главный подарок от отца дочери. Ювелирные украшения и амулеты рассматриваются как самостоятельные элементы в свадебном костюме. На общепринятый обряд – никях, гости и молодожены одеваются согласно шариату, что является свидетельством того, что крымские татары являются мусульманами с XIII века.

Ключевые слова: крымские татары, крымско-татарский свадебная одежда, национальный костюм, степная группа крымских татар, прибрежная группа крымских татар.

*Khalilova Lenura,
postgraduate student of the department of culture
and cultural innovation technologies of the
National academy of managerial staff of culture and arts*

THE ARCHAIC ELEMENTS IN THE WEDDING COSTUME OF CRIMEAN TATARS

In this article is retraced the history of forming the Crimean- Tatar costume. Beginning from the XV century the structure of changes in colour, from and ornament of national costume is analysed. The division of complex women and men`s clothing, also the costumes are divided into two historically formed groups of population. Special attention is paid to wedding archaic elements, such as: a kerchief, that comes in different interpretations at the wedding; a scart, which served to be a protecting element; a girdle (kushak) – the main present from father to daughter. Jewellery and anwlets are considered as independent elements on a wedding costume. For a generally accepted custom – nikyakh, the guests and a bride and a bridegroom are dressed according to the shariat, that is the evidence that Crimean Tatar are muslims from the XIII century.

Key words: Crimean Tatar, Crimean Tatar wedding clothes, a national costume, a steppe group of Crimean Tatars, a coastal group of Crimean Tatars.

Там, за містом, понад шляхом битим,
По горячій каменистій полі
Йде дівча татарськеє вродливе,
Молоденьке, ще гуля по волі.
На чорнявій сміливій голівці
Червоніє шапочка маленька,
Вид смуглявий ледве прикриває
Шовком шитая чадра біленька.
То закриє личко, то відкриє,-
А очиці, наче блискавиці
Так і грають з-попід брівок темних!
Що за погляд в цеї чарівниці!

Л. Українка

Національний костюм – це безцінне невід’ємне надбання культури народу, накопичене століттями. Незважаючи, на те, що кримськотатарський народ здолав важкі удари репресій царського і депортації радянського періодів в історії, котрий побував у становищі «людей другого гатунку», «народом – розбійником», «народом – зрадником», «народом – чужинцем» усупереч усьому зміг зберегти традиції національного весільного одягу. У кривавих міжнаціональних конфліктах на Україні та перебуваючи в анексованому Криму, вони продовжують зберігати свої традиції.

Ідеальний образ для представника своєї нації є костюм. Національний кримськотатарський весільний костюм пройшов довгий шлях історичного розвитку. Завдяки сучасним національним тенденціям – уніфікації культурного надбання, національний костюм на весілля одягають не лише молодята, але й усі гості підтримують таку традицію.

Тема кримськотатарського національного костюму на сьогодні є малодослідженою в науковій літературі, проте ведеться активна дослідницька робота щодо написання статей молодими науковими робітниками та здобувачами і висвітлюється в газетах та журналах. У секторі рукописних і архівних матеріалів Республіканської кримської бібліотеки ім. І. Гаспрінського виявлено багато матеріалу, зібраного зі слів мешканців різних районів. Так само в ході власного дослідження в Ханському палаці міста Бахчисарай проаналізовано динаміку змін у весільному і побутовому костюмах кримських татар і зроблено світлини.

Найбільшою повноцінною працею, де повністю викладено матеріал не лише про зміни та етнічні групи кримських татар, а й досконало описано орнаментальні композиції, техніку шиття та символіку кольору є монографія Л.І. Росланцевої «Одежда крымских татар». У цій монографії є чіткий розподіл та опис чоловічого та жіночого костюмів, зимового та літнього одягу, ювелірних прикрас.

Доктор педагогічних наук М.А. Хайруддінов основні свої ідеї виклав у роботі «Мудрость веков», де акцентує основну увагу на релігії, і, виходячи з цього, пише про культурні особливості експлуатації одягу.

Етнограф Куртієв Р. І. в книзі «Календарные обряды крымских татар» відзначає історичні моменти формування кримськотатарського генофонду, ро-

бить висновок про уніфікацію культурного ядра, такого як : традиції, мова, музика і звичайно – національний костюм.

Актуальність статті полягає в тому, що завдяки останнім культурним тенденціям уніфікації кримськотатарської нації на всій території України, кримські татари намагаються ідентифікувати свої духовні та культурні цінності. Весільний костюм будь-якої нації – це візитівка картка народу. Починаючи з ХХ століття, кримськотатарська молодь дедалі менше звертає увагу на тенденцію європейської моди і зберігає давню звичку – одягає на весілля національний костюм або самостійні елементи костюму – феску, кушак, ювелірні прикраси.

Наше завдання – проаналізувати формування архаїчних елементів у кримськотатарському весільному костюмі.

Однією зі значних матеріальних і духовних цінностей будь-якого народу є національний одяг, що відрізняє його від інших.

Розгляд костюму під різними кутами зору надає додаткові джерела для відновлення шляхів формування етносу, інколи підтверджуючи, а найчастіше доповнює історичні аспекти, адже певну роль у характеристиці картини соціального і побутового устрою суспільства відіграє костюм.

Національний костюм відображає конфесійну приналежність етносу та відповідає найстійкішим традиціям, які відображені в деталях одягу низкою символічних знаків.

На тлі двох основних субетнічних груп кримськотатарського етносу (степові та горні кримські татари), які пов'язані з територією проживання, формувалися два різні типи костюму.

За часів формування історії кримськотатарського костюму з різною інтенсивністю відбувалися зміни, а нацією були представлені не лише традиційні, а й запозичені елементи. Зазвичай усі нововведення сприймалися мешканцями міста, а згодом і в сільській місцевості, де апріорі народний костюм відрізнявся консерватизмом, особливо в жінок та літніх людей.

В обрядовому костюмі степових татар простежується зв'язок із народом Середньої Азії. Відомі спогади, що в XIII столітті між чоловічим та жіночим костюмом не було різниці, а найстійкіший елемент – жіночий головний убір – був запозичений з епохи Золотої Орди.

Південно-прибережна культура костюму кримських татар формувалася на основі Середземноморських народів, що здавна мешкали на території Криму. Залишився незмінним колір та візерунок на нарукавниках кримськотатарської жіночої сукні, що є витоками з Візантії, які на сьогодні відіграють певну роль під час молебну – закривають кісті рук.

У XV столітті приєднання Криму до Османської імперії так само відбилося на костюмі гірських груп населення, який отримав назву «левантійська сукня». Основною деталлю чоловічого та жіночого костюму була довга біла сорочка з широкими рукавами, які чоловіки заковували до ліктів. Довгі, широкі шаровари та золотий жилет із рясно посадженими гудзиками носили як жінки, так і чоловіки. Жінки обв'язували голову всілякими хустками, дівчата носили шапочки з китичками. Виходячи на вулицю, жінки одягали довге, чорне покрива-

ло, яке повністю закривало тіло та обличчя, залишаючи тільки отвір для зору, сплетений сіткою з кінського волосу.

1825 року Султан Махмуд II розпочав реформу: намагався наблизити суспільне життя імперії до європейських стандартів. Тоді затвердився і новий тип костюму, що примусив відмовитись від традиційних елементів. На голові жінок з'явилася феска, зник широкий плащ-«маслах», що закривав фігуру і панівним кольором став чорний. Реформа швидко поширилася всією територією та наприкінці XIX століття набула актуальності в степовій зоні, тим самим об'єднавши дві культури – степову та гірсько-прибережну. Але відмінності даються взнаки в певній манері експлуатації костюму, що пов'язано з етногенетичними та історичними традиціями.

Гірські кримські татари-жінки носили сорочку «кизайияхли кольмек», яку шили з полотна, довжиною до середини ікри. Штанці, у східній частині відомі під назвою «тумак», найчастіше були червоного кольору з поясом. Сукня міцно стягувала талію та розширювалась донизу, довгий рукав закінчувався орнаментом. Такий елемент одягу, як паранджа – накидка рожевого або зеленого кольору, що обов'язково одягали для виходу на вулицю, кримські татари ніколи не носили, нижню частину обличчя закривали тоненькою хустинкою. Голову жінок обв'язували довгими шарфами «марама», що одягалися поверх фески (кругла шапочка для жінок). На весілля одягали оксамитові фески, прикрашені золотими монетами.

Взуття жінок було ідентичне чоловічому, туфлі – «емени» з товстою підошвою та гострим і загнутим носом «пташиний дзьоб» прикрашались золотом. Степові татари носили теплі, ватні чоботи.

Чоловічому кримськотатарському костюму притаманні такі елементи, як червона або зелена сорочка з орнаментом на грудях, горні шаровари, які згодом заправляли в чоботи. На голову одягають кримськотатарський чоловічий «колпак», який чоловіки не знімають, заходячи в приміщення.

Комплекс чоловічого весільного костюму степових та гірничо-прибережних кримських татар мав свої відмінності. Сорочки гірської групи кримських татар під назвою «кольмек» були довгі зі стійкими комірцями та манжетами. Штани мали назву «штан». Їх шили короткими в стегнах та вузькими в щиколотках із легкої тканини з додаванням червоного кольору. Так само невід'ємною деталлю костюму є пояс – «кушак». Залежно від вікової категорії та становища в суспільстві, його шили різної форми та з різної тканини, але обов'язково довгим, щоб обв'язати тричі талію. У XIX столітті весільний кушак шили з тканини білого кольору завширшки 50 см. Його зшивали збоку та одягали через голову. Головний убір – шапочка, запозичена в турків, є самостійною деталлю весільного костюму.

Степова група чоловічого кримськотатарського костюму відрізнялася від костюму татар гірської частин Криму. Вони носили лляні широкі панталони, схожі на жіночі. Зверху одягали халати, схожі на турецькі – довгі, смугасті з вишивкою. Каптани «каптан», або «бешмет», нагадували північнокавказькі історичні каптани. Поясом слугували різнокольорові хустини, згодом прийшла

мода з гірської частини – довгого поясу. Головні убори шили зі шкіри з додаванням хутра циліндричної форми [3, 7–10].

Елементи орнаменту костюму створюють захисну систему. Останнім часом на кримськотатарських весіллях спостерігається тенденція – наречені одягнені у весільний костюм, що є не тільки естетичним, а й відіграє захисну функцію у створенні молодої сім'ї. Кольорова гама так само несла історичну інформацію про етнос та культуру. Символом влади, радості, плодючості є червоний колір. Синій асоціюється з небом і означає вірність, зелений – вічність, білий колір символізує чистоту та доброту. Сьогодні національні костюми шують саме з цих кольорів, окрім білого. У сукню білого кольору зазвичай вбрана наречена. Не відрізнявся від традиційного костюму, за винятком деяких деталей, весільний костюм нареченого та нареченої. Хустка – найзначніший елемент в усьому весільному одязі. У весільних обрядах їх було декілька, усі хустки відрізнялися одна від одної розміром, візерунком, кольором, функцією та приналежністю до певного обряду. Як зазначає Я. Шефредінов, на весіллі під час танцю юнак дарував нареченій просту хустинку, і якщо ці почуття виявлялися взаємними, дівчина повертала молодому цю ж саму хустинку, але вишиту власноруч.

У передвесільному етапі «сез-кесім» хустка відіграла значну роль. Приходячи до будинку майбутньої нареченої, свати дарували від імені юнака дівчини подарунок – хустку. В етнографічних записах Г. А. Бонч-Осмоловський зазначає, що в Бахчисарайському районі дарували дві хустки – «яглик» («заможній») та «емени-яглик» («емени – йєменський»). Зазвичай це були хустки білого кольору, прикрашені візерунками. У відповідь наречена дарувала невеличку розміром, вишиту з білого кольору хустинку, складену вчетверо. Таку хустину називали «весільна хустка», оскільки існувало суворе встановлене правило розташування на хустці візерунка вишивки: у кожному кутку повторювався один і той самий мотив (найчастіше це був символ чоловічої сили – дубовий листок), вишитий золотими нитками (тонкі позолочені стрічечки, обвиті навколо шовковими або лляними нитками, або вузькою металевою стрічкою). Візерунок розташовувався по діагоналі. У Карасу- базарі (нині місто Білогірськ) такі хустини були рожевого кольору.

Після першого сватання «сез-кесім» наречена готувала подарунок нареченому «дохуз», який складався з дев'яти предметів. Під час заручин наречена теж отримувала подарунок, який приносили у вузлі – «бохча», хустку, розшиту за принципом «весільної хустки». У підготовлений нареченою подарунок «дохуз» входила хустка рожевого кольору, розшита золотом – «едеги». Функція цієї хустки була важлива під час весілля та передвесільного циклу. Її використовували, коли нареченому фарбували руки хною, перед весіллям. Цією хустиною об'язували ліву руку нареченого. У подарунок до нареченого входили «черве» – хустинка білого кольору, по кутках розшита золотими нитками.

Жіночі головні хустки різного розміру були представлені у складі посагу нареченої. Після весілля, коли молодята залишались наодинці, наречена простягала чоловікові білу хустку, а зранку після першої шлюбної ночі на наречену

одягали червону хустку. На другий день після весілля, коли всі родичі пересвідчувались, що молода незаймана, давали їй у руки платок із візерунком «язма», друга назва якого «емени явлук», на який старші жінки кидали подарунки та гроші. У цьому обряді хустка виступала як символ цноти нареченої. На весільних перегонах юнакам на знак перемоги дарували хустку [1, 22-23].

Помітним елементом у весільній обрядовості кримських татар був шарф. Їх було декілька варіантів і кожен мав своє значення. Батьками нареченої в будинок молодого спеціальним подарунком був вишитий шарф – «шербенте», переклад якого означає «шер» – скорочено від «шаріат», «бинти» – дочки. Отже, «шербенте» – «покривало для дочки за законом», відсутність якого вважалось ганьбою. Б.А. Куфтій писав, що такі шарфи шили з тканини «юфка» (м'яка, тонка). На території гірського Криму в «дохуз» під «агирнішану» клали «марама» – розшитий шарф червоного кольору. Саме цим шарфом під час обряду «траш», коли нареченого голили перед весіллям, цим шарфом покривали йому плечі. У багатих прошарків населення було понад 200 варіантів різних шарфів, а бідні обходились лише декількома. Під час весілля наречена користувалася багатьма варіантами шарфів. Коли наречений сватався, то з його боку дарували блискучий шарф – бурумчик разом з шербенте. На другий день весілля його вдягали на голову молодій, після того, як пересвідчувались у її цнотливості. Розшитий шарф увіходив до складу головного убору нареченої, його одягали поверх фески, коли готували дівчину на весілля. Обличчя нареченої покривала густа вуаль, у кожному регіоні вона носила різну назву: «чадра», «ферендже марама», «бурумчик», «вуаль». Таку вуаль в окремі кімнати мав право знімати лише наречений, коли роздягав молоду [2, 18-19].

Особливу роль у шлюбних обрядах гірських татар відігравав пояс нареченої. Перед весіллям відбувався обряд «оперізування». Батько нареченої, у деяких районах старший брат, тричі обходячи дівчину на знак благословення, зав'язував їй срібний пояс. Батько нареченого, благословляючи сина, одягав каракулеву шапку. Пояс нареченому дарувала та вишивала сама наречена під час сватання, він був зшитий із тонкої білої тканини та розшивався золотом. Наприкінці XIX століття пояс зшивався та одягався через голову. На відміну від жіночого срібного поясу наречений не користувався своїм під час весілля.

У гірській зоні наречений на весілля одягав розшиті оксамитові підтяжки «чораб -бау», до краю пришивали стрічки з китицями, які обв'язували довгі шкарпетки під колінами. У степовій частині Криму певну роль у весільній обрядовості відігравав передник «пештамал» («оглюк»), котрий, як і сукню, дарували матері нареченої родичі молодого. Пештамал та сукню шили з однакової тканини, але передник був ошатніший за сукню. На початку XX століття цей атрибут зник з обрядів весільного циклу, його одягали лише літні жінки і він вказував на різницю у віці.

Подарунки, які робили сторони один одному, зазвичай у кожному випадку представляли собою певний набір одягу, різний для жінок та чоловіків. У гірській місцевості в набір для чоловіків входили ті ж самі речі, що і в дохуз – чоловічі сорочки, хустки, пояси, підтяжки, футляр для годинника, кісети, але по одній речі в наборі. Для жінок призначалися: шарфи, хустки, марама, рушники,

покривала ферендже – марама, на яких були зафіксовані весільні візерунки та знаки з побажанням щастя, а інколи й амулети [3,11-15].

На загальноприйнятий весільний обряд мусульман – ніках – гості та молодята одягаються згідно зі шаріатом. Чоловіки приходять до мечеті у спеціальних тапцях, залишаючи взуття біля входу, жінкам, згідно з мусульманськими традиціями, слід, щоб одяг прикривав усі частини тіла, окрім зап'ясть рук та обличчя. Одяг не має бути прозорим та тісним. Пророк Мухаммад застерігав : «одягнені і в той же час оголені, що розгойдуються під час ходьби і цим спокушають чоловіків, не увійдуть до Раю і не вдихнуть навіть його пахощів [4,188-189]».

Щодо одягу осіб мусульманського духівництва, які проводять обряди одруження, читаючи молитви, то одяг мулли завжди відрізнявся від простих людей. Особливості проявлялися у відмінностях головного убору та наявності довгого балахону – «машлах» (верхній одяг із прорізами для рук, поширений в османській імперії). Відомий у широкому колі в дореволюційний період машлах одягали на плечі або покривались з головою, під нього вдягали халат або куртку.

Муфтій носив таке саме вбрання, що і хан – ковпак циліндричної форми з хутра лисиці та атласний каптан, ковнір у якого був обшитий золотими нитками. Для мулли ХХ століття обов'язковим є елементи – біла чалма, камзол та халат.

Ювелірні прикраси доповнювали жіночий костюм та сприймалися як єдине ціле. Певними прикрасами, що доповнювали костюм, були феска та пояс, але відомі самостійні форми – браслети, сережки, намисто, каблучки. У гірсько-прибережній місцевості прикраси робили із жовтого (золотого) металу. Браслети – «бизелик» – зазвичай з'єднувалися рухомими сегментами. Сережки-купе, філігранні, мали різну форму: часто форму місяця. Ромбовидні або овальні брошки прикріплюють до сукні. «Серга-бунчук» – одні з найвідоміших прикрас східного узбїччя. Воно складалося із двох сережок, до яких кріпили два гачки. Один гачок слугував як сережка, до іншого прив'язували турецьку монету. Вона з'єднувала такі сережки ниткою червоного кольору з трьома монетами, що проходила під підборіддям. Друга найвідоміша прикраса «тепю-іне» (в перекладі з турецької «тепе» – верх, «інеп» – той, що спускається донизу). Прикраса складалася з п'яти пластин, кожна пластина була у вигляді серця, які з'єднувались на шії гачком та петлею. Ця прикраса мала значний статус у заможних татар. Саме таке намисто зустрічалось у жінок Північного Кавказу, які дуже близькі за історико-етнічними традиціями до кримських татар.

У Бахчисараї у 1920-х роках до весільного костюму матері нареченої нараховували 3 кг золота. Ця умова була обов'язкова для родин середнього статусу. Лоб прикрашали намисто зі золотих та срібних пластин, шию закривали перлини, а в гудзики на сукні вставляли діаманти. Прикраси в степових татарок традиційно робили з білого металу, найчастіше з кованого срібла. Цікавою традицією, що здобула свою актуальність до початку ХХ століття, була сережка в ніздрі – обручка, яку носили заможні жінки.

Існували основні види амулетів, у які складали написані Муллою молитви – «дуа». У степових чоловічих костюмах були розповсюджені амулети-вишиванки, їх робили трикутником червоного або чорного кольору та обшивали срібними нитками. Обидві етнічні групи кримських татар, як жінки, так і чоловіки, носили амулети трикутної форми. Молитву носили у шкіряній сумочці на спині, молоді жінки та дівчата вплітали її в коси, а старші люди носили амулети на грудях [3, 15-22].

Можемо зробити висновок, що на всіх перерахованих елементах кримськотатарського чоловічого і жіночого весільних костюмів ісламські традиції залишили свій відбиток. Окрім того, детальне вивчення костюму дає змогу поділити кримських татар на дві субетнічні групи : гірські та степові. Історія формування весільного костюму є віддзеркаленням процесу формування етносу та культурної ідентичності кримських татар.

Література

1. Бонч-Осмоловский Г. А. Брачные обряды татар горного Крыма / Г. А. Бонч-Осмоловский // Известия российского географического общества. – 1926. – Т. 58. – Вып. 1. – С. 21–262.
2. Куртиев Р. И Календарные обряды крымских татар / Р. И. Куртиев // Голос Крыма. – С.: 2003 – С. 18-19.
3. Росланцева Л. И. Одежда крымских татар конца XVIII – начала XX в./Л.И. Росланцева //Историко-этнографическое исследование. – М. : 2000. – С. 7-22.
4. Хайруддинов М. А. Мудрость веков / М. А. Хайруддинов // Крымское учебно – педагогическое государственное издательство. С.: 2000. – Ч. II С. 188-189.

References

1. Bonch-Osmolovsky`j G. A. Brachnye obryady tatar gornogo Kryma / G. A. Bonch-Osmolovsky`j // Y`zvesty`ya rossy`jskogo geografy`cheskogo obshhestva. – 1926. – Т. 58. – Vyp. 1. – S. 21–262.
2. Kurty`ev R. Y` Kalendarnye obryady krymsky`h tatar / R. Y`. Kurty`ev // Golos Kryma. – S.: 2003 – S. 18-19.
3. Roslanceva L. Y`. Odezhda krymsky`h tatar koncza XVIII – nachala XX v./L.Y`. Roslanceva //Y`story`ko-etnografy`cheskoe y`ssledovany`e. – М. : 2000. – S. 7-22.
4. Hajruddy`nov M. A. Mudrost` vekov / M. A. Hajruddy`nov // Krymskoe uchebno – pedagogy`-cheskoe gosudarstvennoe y`zdatel`stvo. S.: 2000. – Ch. II S. 188-189.